

Soumrak model

čili: Jak se filosofuje kladivem

Friedrich Nietzsche

Nakladatelství Votobia Olomouc, 1995

(vybrané pasáže pouze pro účely kurzu)

„Nadbytek síly je důkazem síly. - Přehodnocení všech hodnot, tento otazník tak černý, tak obrovitý, že vrhá stín na toho, kdo jej klade - takový osudný úkol nutí každým okamžikem vyběhnouti na slunce, setřásti se sebe těžkou, příliš tížící vážnost. Každý prostředek je k tomu dobrý, každý "případ" šťastným případem. Jmenovitě válka. Válka byla vždy velikou chytrostí všech duchů, kteří stali se příliš niternými, příliš hlubokými; i ve zranění tkví ještě hojivá síla. Průpověď, jejíž původ zatajím učené zvědavosti, byla odedávna mým heslem:

increscunt animi, virescit volnere virtus.

Jiným uzdravením, jež je mi popřípadě ještě žádoucnějším, je zkoumání model. Na světě je více model než skutečností: to je můj "zlý pohled" pro tento svět, to jest i moje "zlé ucho". Tázati se tady kladivem a uslyšeti v odpověď onen proslulý dutý zvuk, svědčící o nadmutých útrobach - jaká rozkoš pro toho, kdo má uši ještě za ušima - pro mne, starého psychologa a krysaře, jemuž právě to, co by bylo rádo tiché, musí se ozvati. I toto dílo - název to prozrazuje - je hlavně osvěžením, sluneční skvrnou, odskokem do zahálky psychologovy. Snad i novou válkou? A vyzkoumají se nové modly? Toto dílko je velkým vypovězením války; a co se týče zkoumání model, nejsou to tentokráté časové modly, ale věčné modly, na něž zde tluku kladivem jako ladičkou - není vůbec starších, přesvědčenějších, nadutějších model. Není též dutějších. To nevadí, aby se v ně nevěřilo nejvíce; také se rozhodně neříká, zejména v nejvznešenějším případě, modla.“

„Ve mně tato neuctivost, že velcí mudrci jsou typy zániku, vzešla právě v jednom případě, kde se jí nejsilněji staví na odpor učený i neučený předsudek. Rozpoznal jsem Sokrata a Platona jako úpadkové symptomy, jako nástroje řeckého rozkladu, jako pseudořecké, jako protiřecké ("Zrození tragedie" 1872). Onen consensus sapientium - to chápal jsem stále lépe - nikterak nedokazuje, že měli pravdu v tom, v čem spolu souhlasili: nýbrž dokazuje, že oni sami, tito nejmoudřejší, někde v něčem fyziologicky se shodovali, a proto stejným způsobem stáli záporně k životu - státi musili. Cenění, hodnocení života, pro nebo proti, nemohou býti konečně nikdy pravdiva: mají pouze cenu jako symptomy, pouze jako symptomy přicházejí v úvahu - sama o sobě jsou taká cenění hloupostí. Je naprosto nutno vztáhnouti po tom ruku a pokusiti se, abychom zachytili tuto úžasnou finesu, že cena života nemůže býti oceňována. Žijícím ne, poněvadž je stranou, ano dokonce sporným předmětem, a ne soudcem; mrtvým ne z jiného důvodu. - Z hlediska nějakého filosofa spatřovati v ceně života problém je takto

dokonce námitkou proti němu, otazníkem jeho moudrosti, nemoudrostí. - Jak? A všichni ti velcí mudrci - byli by nejen décadents, oni nebyli by bývali ani moudřími? - Ale vracím se k problému Sokratovu.“

„Morálka: Vše, co je prvního řádu, je causa sui. Původ od něčeho jiného pokládá se za námitku, za pochybu o ceně. Všechny svrchované hodnoty jsou prvořadé, všechny nejvyšší pojmy, jsoucno, bezpodmínečné, dobré, pravdivé, dokonalé - toto vše nemohlo vzniknouti, musí tudíž býti causa sui. Vše to však nemůže nerovnat se sobě navzájem, nemůže býti ve vzájemném rozporu. Proto mají svůj úžasný pojem "Boha" Poslední, nejřidší, nejprázdnější klade se jako první, jako příčina o sobě, jako ens realissimum. Že bylo lidstvu bráti vážně mozkové choroby nemocných spřádatelů pavučin! - A zaplatilo za to draze!“

„Dejme tomu, že jsme pochopili zločinnost takého vzepření se životu, jež stalo se téměř svatosvatým v křesťanské morálce, pochopili jsme tím, naštěstí, i něco jiného: neužitečnost, zdánlivost, absurdnost, prolhanost takové vzpoury. Odsouzení života žijícím zůstane posléze přece jen příznakem určitého druhu života: otázka, zda právem či neprávem, naprosto není tím dána. Bylo by nám zaujati stanovisko mimo život a z druhé strany znáti ho tak dobře jako někdo, jako mnozí, jako všichni, kteří ho prožili, abychom se vůbec směli dotknouti problému o hodnotě života: dosti důvodů, abychom pochopili, že tento problém je pro nás nedostupným problémem. Mluvíme-li o hodnotách, mluvíme v inspiraci, v optice života: život sám nutí nás, abychom stanovili hodnoty; život sám hodnotí námi, když stanovíme hodnoty. Z toho vyplývá, že i ona morální nepřirozenost, která pojímá boha jako protipojem a odsouzení života, je pouze hodnotným soudem života - jakého života?, jakého druhu života? - Ale dal jsem již odpověď: scházejícího, oslabeného, mdlobného, odsouzeného života. Morálka, jak se jí až dosud rozumělo - jak byla naposledy ještě formulována Schopenhauerem jako "popření vůle k životu" - je dekadentním pudem, činícím ze sebe imperativ:

praví "zhyň!" - je soudem odsouzených.“

„Tato opatření jsou dosti poučná: v nich zříme arijskou humanitu, naprosto neporušenou, naprosto původní - učíme se, že pojem "čisté krve" jest opakem mírného pojmu. Oproti tomu jest jasno, ve kterém národě zvěčnila se zášť, Čandalova zášť k této "humanitě", kde se stala náboženstvím, kde se stala geniální. Z tohoto hlediska jsou evangelia dokladem prvního řádu; ještě dokonalejším Enochova kniha. - Křesťanství, z židovského kořene a pochopitelné pouze jako rostlina této půdy, představuje protihnutí proti každé morálce odchovné, plemenné, privilegované: - je to antiarijské náboženství par excellence: křesťanství, přehodnocení všech arijských hodnot, vítězství hodnot Čandalových, evangelium, hlásané chudým, nízkým, všeobecné vzbouření se všeho šlapaného, bídného, znetvořeného, odstrčeného proti "plemenu", - nesmrtelná Čandalova pomsta jako náboženství lásky.“